

Les Maries. Una aproximació a la història de les jóvens que varen ser acollides per la comunitat d'Oblates d'Alaquàs (1878-1904)

COM I PER QUÈ S'INSTAL·LAREN LES OBLATES A ALAQUÀS? (1878)

Enguany que s'acompleixen tres dècades d'ençà que les monges Oblates varen deixar Alaquàs, sembla un bon moment per a oferir alguns detalls al voltant de l'ingent treball que, a favor d'un bon nombre de dones excloses o vulnerables, la comunitat religiosa portà a terme entre nosaltres durant més de cent anys: concretament, des de l'estiu de 1878 fins als primers mesos de 1992¹.

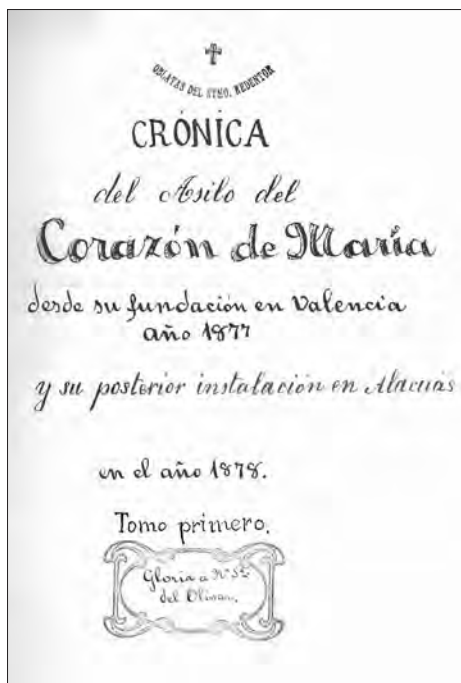
D'aquesta manera, a partir de la informació que recull l'anomenada *Crónica del Asilo del Corazón de María*, relativa a l'activitat que les Oblates desenvoluparen en el nostre municipi entre els anys 1878 i 1904, ens proposem realitzar una aproximació a algunes de les xiques de procedència marginal que varen ser acollides al convent alaquaser durant aquella època, i que les religioses acostumaven a denominar com «les Maries».

Tal com observà Josep Maria Soriano Bessó en la descripció que en feu el 1981², el primer volum de la *Crónica del Asilo del Corazón de María* és un

¹ Les Oblates de major edat començaren a abandonar el convent d'Alaquàs, rumb a Alacant, en novembre de 1991, tal com explica la notícia titulada «Adéu germanes!» que publicà el núm. 142 de *La Fulla de l'Olivar*, corresponent al 3 de novembre de 1991.

Pel que fa a l'acomiadament definitiu, vegeu l'escrit que, amb el títol «115 años de vecindad y convivencia de las Oblatas en Alaquàs», la germana Carmen Zubiri publicà en el núm. 152 de *La Fulla de l'Olivar*, corresponent al 29 de març de 1992.

² Vegeu: SORIANO BESSÓ, J. M.: «Alaquàs en el último tercio del siglo XIX: la instalación de las religiosas Oblatas en el convento de la Virgen del Olivar», *Cuadernos de Investigación de Alacuás*, 1981, p. 81-108.

Portada del primer volum de la Crònica de les Oblates.

document manuscrit de més de 350 fulls d'extensió que abraça els anys 1877-1904 i es conserva inèdit a l'arxiu del convent madrileny de Ciempozuelos, on se situa la casa mare de les Oblates. Un manuscrit que, en la seua redacció definitiva, fou elaborat en 1928 a partir dels records de la Mare Rosario de los Dolores, primera superiora del convent d'Alaquàs. Fins ara, tan sols coneixiem la crònica de manera fragmentària. Però en els darrers temps, i gràcies a l'amabilitat de la comunitat de Ciempozuelos, hem pogut consultar-la en format digital i de manera quasi íntegra³.

Així, la crònica explica que, a principis de març de 1877, les Oblates fundaren una casa a la ciutat de València amb la finalitat d'acollir el que qualificaven com a «jóvenes descarriadas». És a dir, amb

l'objectiu d'auxiliar i protegir tantes xiques joves marginals o desemparades –prostitutes, sobretot– com pogueren, per a reeducar-les i reintegrar-les de la millor forma possible a la societat. Aquest és el motiu pel qual el convent era qualificat com a «asil».

Segons el relat que s'hi fa, en març de 1877 –només obrir l'hospici– les Oblates varen acollir set joves. I, mes i mig després, a finals d'abril, la xifra d'asilades ja ascendia a les trenta. «El espíritu de nuestro instituto», assegurava sor Rosario, «es acrecentar en cuanto se pueda el número de acogidas en nuestra casa». I fou així que, tan sols un any després, començaren a sentir «la gran necesidad de tomar otro local más capaz, porque [allí] ya no cabían más de 45 acogidas».

³ El títol complet del document és: *Oblatas del Stmo. Redentor. Crónica de Asilo del Corazón de María desde su fundación en Valencia, año 1877, y su posterior instalación en Alacuás, en el año 1878. Tomo primero.* A la còpia digital que ens n'ha facilitat la comunitat li han sigut esborrats la major part dels noms propis.

A l'esquerra, aspecte que presentava una part de la façana principal del convent de les Oblates durant la postguerra. La imatge fou presa des del carrer del Convent.

En conèixer la voluntat d'ampliar el seu convent d'acollida –i la conveniència de «tener casa en propiedad y aislada de centros bulliciosos o vecindad próxima»–, en març de 1878 un capellà d'Alaquàs anomenat Francesc Forriol i Ros –que era popularment conegut pels nostres avantpassats com «el Rector del Forn», ja que pertanyia a la família que regentava l'antic forn de la Senyoria– visità les Oblates amb l'objectiu de «proponernos [la adquisición de] un derruido convento [situado en Alaquàs] que había pertenecido a los Padres Mínimos, pero que tenía iglesia con una parte del convento que se podía reparar y una gran huerta». Mossén Forriol proposà a les monges que compraren l'antic convent de Mínims que hi havia adjunt al temple de la Mare de Déu de l'Olivar. I amb la intenció d'inspeccionar-lo i de comprovar si s'adaptava a les seues necessitats, als pocs dies la mare superiora i una altra religiosa es desplaçaren fins a Alaquàs.

El que hi varen veure, els degué agradar. I fou així que, al cap d'unes setmanes, hi tornaren, ara en companyia de la fundadora i mare general de les Oblates, sor Antonia María de Oviedo y Schönthal, que degué vindre a propòsit des de Ciempozuelos. I és el cas que aquell mateix dia les religioses tancaren amb Antoni Saurí, «alcalde y al mismo tiempo notario del pueblo», i per un total de 51.000 rals, l'adquisició «del convento, un huerto y un plantío de algarrobos».

D'aquesta manera, la crònica assegura que les religioses signaren l'escriptura de compra-venda el 9 de maig de 1878. I «en seguida se empezaron las obras de reparo en el trozo de convento que quedaba en pie», i que, segons sembla, varen ser abundants. «¡Qué lástima daban aquellas ruinas», «aquel triste abandono

Cor de la parròquia de la Mare de Déu de l'Olivar, l'ús del qual les Oblates tenien pràcticament en exclusiva.

Imatge del temple de l'Olivar vist des del cor.

de un monasterio habitado durante más de quinientos años por tan santos religiosos que en él sirvieran al Señor con toda la pureza de su alma!». Encara que no sabem quants mesos duraren les obres de restauració de l'edifici, és molt probable que les Oblates i les seues acollides començaren a instal·lar-s'hi durant el mes d'agost, ja que la inauguració oficial del convent tingué lloc el 8 de setembre de 1878: «Sirva para agradecer la bondad del Señor en haber llevado nuestro asilo y comunidad a una morada de santos y a los pies de la Stma. Virgen del Olivar en el mismo día de su solemnísima festividad», asseguraren.

D'una altra banda, la crònica també permet comprovar que una de les preocupacions de les monges, en el moment d'interessar-se pel derruït monestir alaquaser, fou constatar que «el templo no comunicaba con la casa». Cosa que l'alcalde solucionà obrint-hi un passadís i cedint-los, en exclusiva, l'ús del cor alt del temple. A condició, això sí, que «dos días al año, en la fiesta de la Virgen del Olivar y en la de San Francisco de Paula, se permitiese a los músicos subir al coro».

Les Oblates acceptaren ben gustosament el tracte. Però prompte s'adonaren que la galeria presentava l'inconvenient de «no poder ver el altar mas que las de la primera fila más próxima a la espesa celosía»; i també, que això dificultava «seguir las partes de la misa y de otros actos del divino culto». Com que, a més, la comunitat cresqué tant que «ya no era posible caber todas en el coro», «se pidió y se obtuvo el bajar a la iglesia». Però barrejar-se amb el poble també comportava problemes, ja que, en no poder «separar las chicas convenientemente del público», es produïa «el frecuente caso de que varios jóvenes se colocan en los bancos del presbiterio desde donde pueden mirar y entenderse con las acogidas». I fou per «este y otros inconvenientes» –com ara que «los días festivos no es posible caber en la misma [iglesia] la comunidad por la afluencia de fieles»–, que finalment les Oblates determinaren construir, dins del convent, «una iglesia ancha, alta, ventilada y capaz para contener cómodamente a las numerosas asiladas».

Amb tot, però, no renunciaren al dret privatiu que l'alcalde els havia atorgat en adquirir l'immoble. I fou per això que continuaren «disponiendo ampliamente del coro de la iglesia del pueblo», un lloc que, amb el pas del temps, adquirí fama de miraculós, ja que era «por todos tenido en gran veneración, y a él suelen traer los niños enfermos para obtener su curación, sentándolos en la silla prioral, la misma que tantos años ocupó el Beato Gaspar de Bono y que está situada en el centro, en lugar preferente»⁴. La qual cosa demostra que no hi ha res com restringir o prohibir l'accés a un determinat espai per a convertir-lo en potencialment prodigiós.

⁴ Baltasar Escrivà recorda haver escoltat parlar, a casa seua, del suposat poder curatiu de la cadira prioral. I també, que fou cremada durant la Guerra Civil.

QUINZE XIQUES QUE VAREN SER ACOLLIDES PER LES OBLATES (1878-1904)

Atés que una de les principals missions de les Oblates era acollir, rehabilitar i reintegrar a la societat les dones òrfenes o desamparades per les seues famílies que havien sigut atrapades per les xarxes de prostitució –o havien caigut en la marginalitat més extrema–, ens centrarem en la informació que la *Crónica del Asilo del Corazón de María* ofereix al voltant de quinze de les moltes xiques joves que, durant el període cronològic de referència, reberen l'ajuda i el suport de les religioses.

En aquest sentit, és important constatar que, com el mateix document explica, a banda de rescatar les jóvens dels baixos fons i la indigència, en el convent se'ls procurava crear «un porvenir bueno y duradero». Cosa que les monges intentaven, bàsicament, a través de tres procediments diferents: 1) buscant-los treball «en buenas casas de servicio»; 2) casant-les amb hòmens fadrins i vidus; i 3) «procurando lo necesario a las que sentían vocación religiosa». Aquelles varen ser, sens dubte, les tres vies principals de les quals se serviren les Oblates per a la reintegració social de les acollides.

D'aquesta manera, la lectura de la crònica evidència que, durant el darrer terç del segle XIX, el nombre de prostitutes i mendicants que poblaven els carrers de la ciutat de València devia ser altíssim. N'és un indicatiu el fet que les tretze monges que atenien el primer asil que, en 1877, fou fundat al Cap i Casal es veieren tan desbordades per la quantitat de «desgraciadas [...] encenagadas en el vicio» i necessitats d'auxili que arribaren a afirmar que, per a atendre-les a totes, «en cada calle debiéramos abrir [un] asilo».

Una de les característiques del procés d'acollida i reeducació d'aquelles jóvens que feien servir les Oblates apuntava la conveniència de canviar-los el nom, donant així a entendre que deixaven enrere el passat i iniciaven una nova vida. I també –en aquesta mateixa línia transnominal, podríem dir–, denominar-les, de manera genèrica, com a «Maries»; ja que moltes d'elles, les més constants i aplicades, acabaven sent investides amb el que s'anomenava hàbit de perseverança o d'Esclava de Maria. Amb tot, s'ha de dir que el nom popular –i fins a cert punt despectiu– amb què les jóvens eren denominades pels habitants d'Alaquàs era el de «pelotxos», pel fet que totes elles solien portar els cabells curts i desarreglats.

Així, la intenció del present treball és aportar informació sobre les quinze Mariees –tres d'elles, xiquetes– a les quals presta especial atenció la *Crónica del Asilo del Corazón de María*; i, en conseqüència, n'ofereix diverses dades biogràfiques

Grup d'Oblates i de Maries abans de deixar Alaquàs (1991).

(sempre preservant l'anonimat, però). Siga com siga, resulta evident que aquestes jóvens únicament conformen una mínima part de totes les que les Oblates degueren atendre durant els seus primers vint-i-cinc anys a Alaquàs. I, d'una altra banda, cal també remarcar que, com podrem observar a continuació, aquests casos evidencien l'extrema vulnerabilitat de què, més d'un segle enrere, podien ser víctimes les dones. De fet, i malgrat els intents de les Oblates per guarir la salut malmesa que presentaven quasi totes elles, diverses d'aquelles jóvens varen morir de manera prematura.

UNA JOVE QUE OBRAVA «MIRACLES»

Dels 41 capítols que conformen la crònica en qüestió –que serà el nostre document de referència–, el primer en què es narra la biografia d'una de les quinze xiques al·ludides és el 17. Es tracta d'una jove de 20 anys d'edat, filla de pare anglès i mare catalana, que fou acollida a l'asil en març de 1880, ja que «por el mal tratamiento de su madre huyó de la casa paterna y anduvo algunos días algo desencaminada».

Posteriorment, també entrà a l'asil una germana seua de 17 anys, ja que, en opinió de la filla gran, «no se podía sufrir a su madre, pues vivía en pecado».

El pare, en canvi, de religió protestant, «era más bueno o cariñoso que ella», assegura la crònica. Al cap d'un temps, les dues xiques suplicaren a les Oblates que acolliren també una tercera germana. I, posteriorment, la major va decidir que el millor seria que ella abandonara l'asil per a parlar amb el pare i intentar convèncer-lo perquè es convertira al catolicisme.

Al principi, les Oblates temien que allò no fora «una tentación o ardid para poder salir» del convent. Però, a la fi, «como la veíamos perseverante en la oración, devota, y siempre deseando el bautismo de su padre y el que se casaran [son pare i sa mare]», les monges cediren davant de la seua voluntat. D'aquesta manera, la xica passà algun temps «ayudando a sus padres, espiritual y materialmente», ja que el progenitor s'havia quedat en l'atur.

En vista de la complicada situació econòmica, les Oblates demanaren als membres de l'associació de la Mare de Déu dels Desemparats que ajudaren la família, i fou així com trobaren treball per a l'anglés, que era mecànic de professió. Mentrestant, la filla gran va aconseguir que son pare sol·licitara ser batejat, que ell i la mare es casaren i, fins i tot, que prengueren la comunió les dues germanes que encara no ho havien fet. És a dir, va aconseguir «la salvación de toda la familia», en opinió de les Oblates.

Però, quan més contents estaven, el pare patí un accident i es trencà una cama. El portaren a l'hospital, on gaudia de les cures i la companyia de l'esposa, mentre la filla gran cuidava de la xicoteta i les dues mitjanes estaven a l'asil. Tanmateix l'anglés tingué tan mala sort que, a les dues setmanes d'estar a l'hospital –que la crònica descriu com un «triste» i «humillante lugar»–, «le sobrevino una calentura y en pocos días lo llevó al cielo, como no se duda por estar recién bautizado».

Sor Rosario assegurava que, gràcies a «las enseñanzas que había recibido en el Asilo de las religiosas Oblatas del Santísimo Redentor», la germana gran aconseguí «la conversión del padre y reforma de la madre y de sus hermanas». Per això, també comentava que, quan varen acollir aquella xica de 20 anys, les monges «ignorábamos el milagro que iba a obrar».

UNA XICA NATURAL DE CASINOS

El següent capítol explica la història de la que és qualificada com la «segunda chica colocada» (és a dir, lliurada per a casar). D'aquesta manera, en 1881 «entró en casa una joven natural de Casinos, [...] chica de pueblo acostumbrada

a trabajos fuertes, y ya de alguna edad». Per això, en compte d'ensenyar-li a cosir, com acostumaven a fer amb la majoria de jóvens, la dedicaren a la neteja del convent, tasca que –apunta la crònica– «hacía con garbo». I fou així com, un dia, a la muller del sagristà d'Alaquàs, la xica «le pareció apropiado para que se casara con un sobrino suyo» anomenat Antonio, «que por ser cojo no podía trabajar mas que de alpargatero».

Sor Rosario –la mare superiora– asseverava que, en saber-ho, «me alegré infinito», «pues siendo ya de alguna edad y de físico poco agradable no hubiera sido fácil el colocarla». Quan la superiora traslladà a la jove de Casinos el contingut de la conversa que havia mantingut amb la mare i la tia del pretendent, i li'n demanà opinió, la resposta de la xica sempre era: «Lo que V. R. haga estará bien hecho». La qual cosa dona a entendre que la jove havia anul·lat la pròpia voluntat i acceptava sense més que la monja decidira per ella.

Finalment, cal assenyalar que, segons reporta la crònica, aquell casament fou el darrer que les Oblates promogueren «en la iglesia de casa» –és a dir, del convent–, «porque los sres. párrocos que se fueron sucediendo después en el pueblo [d'Alaquàs] no permitieron ya a ninguna [xica] el hacerlo fuera de la parroquia».

UNA JOVE PROCEDENT DE JÉRICA

Al seu torn, el capítol 20 –titulat «Trata de la vida y muerte de una María»– relata les aventures d'una «joven sencilla» que entrà a l'asil en 1878 i va morir tres anys després, en 1881. Així, s'hi explica que, a conseqüència de la defunció dels seus pares, la xica va quedar a càrrec dels oncles; «los cuales, por quitarse esta carga, la enviaron a València para que se colocase a servir». D'aquesta manera, caminà –durant tres dies i sola– des de Jérica a la Ciutat del Túria. En arribar-hi preguntà on podia trobar allotjament a una dona gran, «que también lo debía ser en maldad, y esta desgraciada la llevó a una casa, *non sancta*, donde la encerraron en una habitación», afirmava sor Rosario. Amb la qual cosa podem endevinar que, ben probablement, degué portar-la a un bordell.

Per sort, però, la jove aconseguí escapar. I un policia que la trobà angoixada i desorientada la portà fins a la casa de les Oblates, on fou acollida. La crònica relata que, poc temps després, va emmalaltir. I encara que rebé l'alta mèdica, «ya nunca estuvo bien de salud». Al cap de quatre anys recaigué d'una afecció que, al remat, la conduí al sepulcre. Però, tanmateix, abans d'expirar tingué temps de donar les gràcies a la superiora dient-li que, abans de ser acollida, «yo no valía para

nada ni nada sabía». La qual cosa acredita que algunes de les característiques que engalanaven les acollides eren la manca de voluntat i d'amor propi.

Finalment, resulta interessant remarcar que, en la darrera part d'aquest capítol, s'explica que la mare fundadora de les Oblates, Antonia María de Oviedo, «tenía la facilidad de hablar según el país en que se encontraba»; i que per això mateix, quan visitava el convent d'Alaquàs, «hablaba a las chichas en valenciano».

UNA DONA AMB DUES FILLES

El capítol 21 relata que, en 1879, la Sra. Concepción Guillem del Soto –una dama de la ciutat de València que prestava la seua protecció i col·laboració, personal i econòmica, a les Oblates– realitzà les gestions oportunes perquè foren acollides a l'asil una dona de 36 anys i les seues dues filles, «pues no tenían ni bienes para sostenerse, ni oficio, por lo que se comprende de sus andadas».

D'aquesta manera, la mare ingressà en el convent d'Alaquàs. Mentre que, pel que fa a les filles, n'enviaren una a la casa de Godella i l'altra, a la de les Adoratrius de València. La crònica descriu la mare com una persona con «talento y soltura» que «en sus modales y manera de ser demostraba que había pertenecido a alguna compañía cómica, o había asistido mucho a representaciones teatrales». I que, potser a causa de la separació de les filles, «a tiempos parecía que su cabeza no estaba muy bien, y sí algo destornillada, por lo que nos daba bastantes disgustos y muchos motivos de ejercitar la paciencia o echarla a la calle». Al remat, però, «perdió la salud»; i fou així que estigué malalta durant més de dos anys. Fins que va morir.

D'una altra banda, i en referència a la filla que fou acollida a Godella, s'hi afirma que es posà a servir en una casa benestant de la ciutat de València –en concret, la de la baronesa de Terretadres. I que, un temps després de faltar sa mare, va patir el que podríem qualificar com un episodi d'assetjament. Així, un dia es presentà en el convent d'Alaquàs «muy apurada [...] por lo que a ella le pasaba en la casa [on servia], en que, por haber muchos sirvientes, uno de ellos la perseguía y ella no se atrevía a decirlo a los señores».

Tan angoixada degueren veure-la les monges que parlaren amb els barons per tal que la deixaren anar i poder acollir-la al convent. Però fou el cas que, en assabentar-se'n, l'assetjador es presentà en l'asil d'Alaquàs «pidiendo la salida de la chica» i «con la furibunda amenaza de que, si no la dejaba salir, mi cabeza olería a pólvora», assegurava sor Rosario. Com que les Oblates no cediren a les seues pretensions, al cap d'uns dies, quan la superiora tornava de València «en

tartanilla», abans d'arribar a Xirivella «salió de entre los cáñamos un tiro que pasó por encima de la cabeza del caballo y por poco pudo dar al criado que iba sentado en el estribo». De manera que, ja ho veiem, l'assetjador acomplí la seua amenaça.

ELS INFORTUNIS D'UNA EXMONJA

El capítol 24 narra el cas d'una monja que, en 1864, abandonà el convent de Sant Gregori «seducida por un concejal del Excelentísimo Ayuntamiento de aquella ciudad» –València, cal entendre. Al principi, tots dos anaren a viure a Madrid. Però, posteriorment, al voltant de 1887, l'home abandonà la dona, «encontrando a esta desgraciada en la calle» un capellà anomenat Pedro Llabrés, que havia sigut el seu antic confessor i es trobava de visita a Madrid. Per a rescatar-la i protegir-la, el mossén en qüestió «consiguió colocarla en las Magdalenas de aquella Corte». Però, en vista que «allí la buscarían y que luego podrían dar con ella», i que «clamaba por su antiguo convento», mossén Llabrés sol·licità a les Oblates «que nos hiciéramos cargo de esta desgraciada, si la podíamos recibir».

La comunitat d'Alaquàs acceptà «regenerar» i retornar al convent de Sant Gregori aquella pobra dona. Que, malgrat haver sigut castigada a estar-s'hi «sin voz ni voto y la última de todas», parlà tan bé de les Oblates que la priora de les Gregorianes preguntà a sor Rosario «si alguna de las chicas que sabían música tenían vocación para su religión». Així, una «de las que llamamos hoy Marías», explicava la superiora, sol·licità entrar en el convent de Sant Gregori. I, «una vez colocada esta [...], se animaron seis [Maries] más a seguir su ejemplo», algunes de les quals havien arribat a Alaquàs procedents de Ciempozuelos.

Quan sor Antonia María de Oviedo visità València demanà conèixer les ex Maries i ara novícies Gregorianes. I, en eixir del convent, comentà a sor Rosario: «Pidamos a Dios para que todas perseveren, porque... no sé, no sé... las conozco mucho y me temo, me temo...». A la qual cosa la superiora d'Alaquàs va afegir: «Y no se equivocó, porque al poco tiempo salió una. No es extraño, siempre ha de haber algún Judas, pero [...] las otras seis perseveraron y son buenas religiosas».

UNA ADOLESCENT DE 15 ANYS

El següent capítol explica la història d'una Maria que, dels 11 anys –quan quedà òrfena– fins als 15 –el moment en què fou acollida per les Oblates de Ciempozuelos–, «cayó en manos no santas y de precipicio en precipicio fue al fin a parar al Hospital de San Juan de Dios en Madrid». És a dir, visqué en el carrer, probablement exercint-hi la prostitució.

Als pocs mesos d'entrar a Ciempozuelos l'adolescent començà a donar «miles de disgustos»; fins al punt que les responsables de l'asil madrileny «se vieron en la necesidad de dejarla ir». En principi, ella assegurà que anava a instal·lar-se a casa d'una germana que estava casada. Però, com que no es mostrà «dispuesta a vivir santamente», i «volvió a sus malas costumbres», al poc de temps acabà en el carrer i «se vio tan perdida como antes».

La seua situació degué ser tan extrema que, a la fi, se'n va penedir i demanà ser novament admesa al convent de Ciempozuelos. Entre les virtuts que l'engalanaven, la crònica assegura que era bona per al cant; i entre els defectes, que es deixava portar per l'orgull i l'enveja, ja que «el recuerdo del mundo la seducía sin poder olvidarlo». A la fi, però, degué reformar-se i demanà «ser hija de casa», és a dir, assolir l'estatus d'Esclava de Maria. I passà els següents anys «cayendo y levantando»: «libros se podían escribir de todo lo que la Madre Fundadora hizo con esta criatura», apunta la crònica.

Devers el 1883, l'enviaren al convent d'Alaquàs «a cambiar de clima». I al nostre municipi passà més de quatre anys caracteritzats per la inestabilitat. Fins que un dia, en 1887, aixecà la mà a sor Rosario i li donà «un fuerte golpe en el pecho». A conseqüència d'aquella agressió, «ella misma, abochornada, pidió la salida, que era lo que deseaba y por lo que tan mal se portaba».

Les Oblates li buscaren treball de brodadora, una activitat que realitzava amb destresa i eficàcia, i gràcies a la qual «llegó a sacar un buen sueldo y vivía con algún desahogo». Però, com que no devia saber administrar-se, començà «a engolfarse en su prosperidad aparente». I fou aleshores que, «trabajando un poco deprisa», es clavà «una aguja en la palma de la mano». La ferida s'infectà i la portaren a l'hospital, d'on ja no va eixir amb vida.

Al final del capítol s'apunta que, en 1888, «tomaron estado de matrimonio cuatro acogidas» –és a dir, quatre Maries– «con pobres pero honrados artesanos».

UNA JOVE DE CARTAGENA

El capítol següent resumeix la trajectòria d'una jove procedent de Cartagena que dues sòcies de les Conferències de Sant Vicent de Paül –una organització caritativa i catòlica laica que havia nascut a París en 1833– havien recollit del carrer, on ella i una companya «contristaban el corazón de los buenos cristianos». El document detalla que es tractava d'una xica «muy bien parecida e inteligente»

que, de seguida, s'adaptà a la vida de l'asil i esdevingué «muy fervorosa». També la qualifica d'«angelical criatura»; i fins i tot assevera que «le concedió el Señor el don de hacer milagros», en referència a la quantitat de diners que, de manera anònima, aparegueren un dia en el «cepillo» del convent.

Així, per a exemplificar com de piadosa i obedient era, s'explica que un dia que una de les Oblates l'envià a l'església, i li digué que s'hi estiguera fins que la cridaren, es passà tota la vesprada i la nit allí, immòbil. Fins que, a l'hora d'anar a dormir, la trobaren en falta. Tres anys després d'haver entrat en el convent li concediren «el hábito de perseverancia o de Hija de casa» –també anomenat d'Esclava de Maria, com sabem. I fou així que la jove en qüestió arribà a «aborrecer lo pasado», en referència a la vida dissoluta que havia portat abans d'entrar a l'asil.

Finalment, caigué malalta i la traslladaren a la casa de Godella, «para ver si con el cambio de aguas mejoraba su salud, y para que sirviera de ejemplo y estímulo» a les altres acollides. I allí va morir «con una santa paz y tranquilidad», segons el relat que en feu sor Rosario.

UNA HERÈNCIA FAMILIAR

En el capítol 27 s'al·ludeix, de manera concisa, a una nova Maria –«una de las primeras que tuvimos a nuestra llegada a Valencia»– que va morir en 1890. Així, malgrat que la crònica la qualifica com «muy trabajadora y fuerte de salud», també assenyalava que no obtingué el «hábito de perseverancia», cal pensar que perquè no va assolir els mèrits que pertocava. I destaca que, quan es trobava a les portes de la mort, deixà a la comunitat d'Oblates l'herència familiar i escasses possessions que li corresponien, tot remarcant que «sus hermanos no darían nada si no se les reclamaba». En aquest sentit, sor Rosario explicà que, de fet, «me vi y me deseé para lo poco que me dieron [els germans de la Maria], habiendo reducido el capital a solo 35 duros, y como no me daban más y no queríamos tener cuestiones con sus hermanos, lo dejamos pasar».

En la seua part final, el capítol deixa constància del casament de tres Maries: la primera, amb un home de Requena «de alguna edad, pero soltero y con alguna posición»; la segona, amb un llaurador d'Alaquàs «que también trabajaba de albañil»; i la tercera, amb «un esterero» de Torrent.

Grup d'Oblates assegudes al primer banc del temple parroquial de la Mare de Déu de l'Olivar.

UNA POSTULANT DE RUSSAFA I UNA JOVE D'ORIGEN FRANCÉS

La primera part del capítol 29 conté informació al voltant d'una postulante de Russafa que, en 1892, entrà al convent d'Alaquàs «con algunos bienes», entre els quals «una grande piedra de sillería» procedent «de la fachada de una de sus casas». Sor Rosario asseverava que «me dijo si la queríamos, pues no sabía qué hacer con aquella piedra»; i que, sense dubtar-ho, «mandé a buscarla». La crònica descriu l'objecte en qüestió com una pedra que «pesa más de ocho arrobas, es cuadrada y tiene una inscripción en valenciano», ja que s'hi podia llegir: «En esta piedra estigué ligat sen Vicent Martir. Any 1642». Aquella llosa romangué a Alaquàs fins a 1992⁵, quan, després de la partida de les Oblates, fou enviada a la parròquia de Sant Vicent Màrtir o de la Roqueta de la ciutat de València. Finalment, la superiora feu constar que, «la piedra de que hacemos mención, la miramos como un tesoro».

D'una altra banda, el capítol també relata que, en 1881, les Oblates varen acollir una xica d'origen francès: «una joven casada que presentó su marido», ja que «la desgraciada había caído en el vicio de la bebida, por lo que se ponía

⁵ Podeu veure'n una foto i llegir-ne una xicoteta descripció a la p. 179 del volum de *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs* corresponent a 1982; i també, al núm. 148 de la publicació *La Fulla de l'Olivar*, corresponent al 2 de febrer de 1992.

trastornada y se quedaba fuera de su casa, sin poder saber, ni su marido ni su familia, cual era su paradero». La crònica detalla que el marit era viatjant, que «ella estaba demasiado libre y esto fue su perdición»; i que, a base de treball, les monges aconseguiren «hacer cambiar su corazón y sus ideas».

La jove francesa tenia 33 anys i devia ser carismàtica, ja que de seguida es va convertir en «el encanto de toda la comunidad». Fins al punt que, quan visitava Alaquàs, sor Antonia María de Oviedo l'anomenava «su francesita» i parlava amb ella en «su idioma, que era también el natural de nuestra Madre [fundadora]». Com que la francesa estava «deseosa de unirse a su marido», el cridaren perquè li demanara perdó i pogueren tornar a viure junts. «¡Pero tardó poco en volver [el marit] diciendo que el arrepentimiento había durado muy poco y que [l'esposa] había vuelto a las andadas!».

Temps després, la xica entrà a treballar de «camarera» en casa d'una dona, «francesa también». I encara que «se portó admirablemente bien», un dia sol·licità tornar a l'asil. Sens dubte, devia haver caigut en una depressió, ja que començà a desitjar la pròpia mort per tal que l'espòs «se case con quien quiera», ja que considerava «ser ella la causa del mal vivir de su marido».

Aleshores, va emmalaltir sa mare biològica, i demanà permís a les Oblates per a viatjar a França a visitar-la. En morir la mare i emprendre el camí de retorn, passà pel centre de la Península i s'aturà en el convent de Ciempozuelos, on a causa de «los fríos de Madrid» agafà una «pulmonía» i «quedó tan dañada que ya no pudo seguir su tarea de planchadora». Fou aleshores que tornà a desitjar «que Dios la llevase para si y de esa manera quedara libre su marido», com així fou.

Finalment, el capítol apunta que, aquell any –1892–, «tomaron estado cuatro chicas: una en el pueblo de Manises, otra en Alborache, otra en Valencia y otra en el pueblo de Cuarte».

LA FILLA DE LA GALLEGA

A continuació, la crònica narra una de les biografies més inquietants que conté: la d'una xiqueta de 10 anys que, en 1882, fou rescatada –per la marquesa de l'Almunia– de la presó, on acompanyava la seua mare, coneguda pel sobrenom de *La Gallega*, i dues germanes més, una de 18 anys i una altra de més xicoteta que ella. D'aquesta manera, tot sembla indicar que *la Gallega* regentava un prostíbul que el document qualifica com «su depravada casa». I, en referència a la filla major, assegurava que «era ya tan maestra en la maldad como su madre».

Pel que fa a la xiqueta de 10 anys, sor Rosario comentava que, «aun estando muy enterada de las maldades de su madre, no había perdido del todo la inocencia». Per això la marquesa sol·licità a *la Gallega* que li permetera fer-se càrrec de la nena i portar-la a escola. *La Gallega* cedí per interés, remarca la crònica: per tindre «una protectora». I fou així que la marquesa traslladà aquella xiqueta al convent de les Oblates.

Passaren «más de dos años» –ens situem, doncs, en 1884– «sin que la Gallega pidiera ver a su hija», temps durant el qual la «pequeña colegiala seguía en nuestra casa, costando bastante el que olvidara a su madre y la perniciosa libertad que esta le daba». Però «algunas de las asiladas que salieron», i que devien exercir la prostitució en casa de *la Gallega*, li explicaren on estava la filla. I fou així que, un dia, aquella dona es presentà a Alaquàs «diciendo que venía a buscar la hija que le había quitado la Marquesa de la Almunia».

A les Oblates, els costà Déu i ajuda fer-la desistir de les seues intencions. Al remat, sota l'amenaça d'avisar el governador, marxà i les deixà tranquil·les durant una temporada. Però, «la desgraciada Gallega» tornà, i ho feu «de mano armada, trayendo consigo a dos de sus camaradas». Davant d'aquell panorama, les monges avisaren la policia, que s'emportà «a los dos truanes». Amb tot, *la Gallega* romangué al convent «dándonos el disgusto que es de suponer»; i, per a mirar de tranquil·litzar-la, les Oblates fins i tot li habilitaren «una cama en la portería, pues íbamos a las buenas para que callara aquella lengua».

L'endemà, després de passar la nit en el vestíbul del convent, *la Gallega* marxà a buscar la marquesa per a demanar-li «que le diera a su hija» –ara d'uns 12 anys–, amb l'argument «que tenía con quien casarla y que sería una señora». A propòsit, la crònica també explica que, setmanes després, «presentose un día un caballero (que de todo tenía trazas menos de tal) con otro que decía ser su ayuda de cámara» a les portes de l'asil demanant parlar amb la mare superiora. I declarant que la seua pretensió era «tomar estado con una joven de este colegio»; i, més concretament, amb la xiqueta que havia portat fins a allí la marquesa de l'Almunia.

Evidentment, les Oblates es negaren a lliurar-li-la; i «la Gallega volvió a la marquesa pidiéndole su hija, diciendo que por culpa de las monjas no se casaba su hija con un caballero que era algo pariente, y otra porción de enredos». Però el ben cert és que, amb l'ajuda del governador de València, les Oblates i la marquesa evitaren aquell intent de casament prematur. Perquè, després, el text esmenta que, quan la nostra protagonista «tenía ya 18 años», «fue pedida para desposarse [...] por un joven carpintero que trabajaba con frecuencia en casa»,

és a dir, en el convent. I que, durant l'acte de petició de mà, el fuster regalà a la xica un anell d'or i un mocador de seda, «como es costumbre en el país».

«La bondad del pretendiente», assegurava sor Rosario, el portà a anunciar el casament a la mare de la seua promesa; «y esto fue la causa de que la Gallega volviera a las andadas, queriendo otra vez llevarse a su hija». La superiora afirmà que «nos hizo sufrir lo indicible, la tal mujer»; fins al punt que «tuvimos que acudir de nuevo al señor gobernador para meterle miedo».

La crònica continua explicant que quan la jove «recibía las visitas de su madre quedaba perturbada y vacilante en su proyectado casamiento». I fou el cas que, un parell d'anys després –ara ens situem al voltant de 1892–, les monges començaren a notar que la jove passava moltes hores «triste y pensativa». Fins que un dia demanà parlar amb sor Rosario i li digué: «Si me caso voy a tener mucha guerra con mi madre, y acaso algún día me dé algún golpe o susto, o haga que me lo den; y así seré desgraciada y haré infeliz a ese muchacho que tan bien se porta», en referència al fuster que l'havia demanat en matrimoni. I d'aquesta manera, la xica prengué la decisió de posar fi al projectat casament i continuar com a Maria a l'asil de les Oblates.

Passaren «dos años o más», i la jove «seguía sufriendo con las visitas que de vez en cuando le hacía su madre». I amb un resultat nefast per al seu estat d'ànim, ja que «con las repetidas visitas de su madre y las grandezas que le decía tenía en su casa, por más que le decíamos nosotras que era falso», «el tentador la tenía mareada». Fins al punt que la xica «empezó a no portarse bien y a pedirme que la pusiera a servir», assegurava sor Rosario.

Encara que les Oblates tenien clar «que todo era ardid del demonio o del mal espíritu», finalment no es pogueren negar a la seua voluntat. I «después de doce años de luchas y graves exposiciones por defenderla de las garras del demonio», li buscaren una casa al municipi veí de Torrent on treballar de criada. Però «el enemigo no se descuidó en hacerla caer en sus redes», continua la crònica. I, així que la jove es veié fora del convent d'Alaquàs, «tomó el tranvía que pasa por cerquita de la casa y se fue a Valencia, a ver las grandezas que su madre le había ponderado tenía».

En arribar al «tuguri» que devia regentar *la Gallega*, la xica es trobà amb una «especie de cuartel» o «mala vivienda» amb tot de gent «durmiendo en el suelo de muy mala manera»: un bordell del segle XIX, sens dubte. I, en veure's

Les Oblates de major edat acomiadant-se de Sant Francesc de Paula.

«rodeada de gentes de ambos sexos para ella desconocida, estaba más que asustada». Fins a tal punt degué sentir-se decebuda i atemorida que, aquella mateixa nit, «cuando todos habían ya caído en un profundo sueño, y a pesar de su espanto, [...] antes de las cuatro de la mañana, cuando todos estaban más dormidos, salió de aquel tugurio con todo sigilo y tomó el camino de Alacuás, a pie», per tal de regressar a l'asil de les Oblates.

La tornada, però, degué resultar una odissea, ja que «ni sabía las calles ni el camino largo de varios kilómetros que hay hasta Alacuás, por lo que tuvo que preguntar a un policia». Siga com siga, «a las siete de la mañana llegó a nuestra casa» –és a dir, al convent–, «tan llena de polvo, tan despeinada y desaviada» que la monja que feia les funcions de bidell no fou capaç de reconèixer-la. Sor Rosario assegurava que, «al verla de tan mala facha, tampoco sabía yo qué decirle, pero mi silencio hablaba bastante». I fou així que «la pobre fugitiva, postrándose en el suelo y llena de vergüenza», li demanà que la perdonara; i li descrigué tot el que li havia passat, «por insitigación del enemigo», en aquella «jaula de locos», «en lugar de la gran casa bien alhajada que su desdichada madre le había dicho que tenía».

Com no podia ser d'una altra manera, l'endemà *la Gallega* es presentà a la porta de l'asil «con la otra hija» i «con mil amenazas, resuelta a llevarse» la filla, «a buenas o a malas». Però, aleshores i potser per primera vegada, la jove plantà cara a sa mare; i li digué que marxara i la deixara tranquil·la, que no volia escoltar més les seues mentides. Cosa que va enfurir notablement *la Gallega*: «Mil palabras se le ocurrieron decir a la desgraciada mujer por la traición que decía le había hecho la hija».

En darrer terme, la crònica assegura que, «visto el buen comportamiento» de la jove, temps després «se le dio el hábito de perseverancia», que com sabem era el distintiu amb què les monges premiaven les asilades que tenien una conducta i una actitud més exemplars. I fou d'aquesta manera –és a dir, en veure que la filla havia sigut promoguda per les Oblates– com *la Gallega*, que «de cuando en cuando volvía a repetir las visitas», finalment rebaixà el to de les seues amenaces i comentaris i es mostrà «hasta contenta porque la hija, a quien ya trataba con respeto, había tomado un hábito».

Finalment, el relat destaca el coratge i el «suficiente valor» que, en el moment més crític i crucial, mostrà la jove «para salir de entre la chusma en que se vio metida aquella noche de tribulación». I amb el desig que la història de superació

que protagonitzà aquella xica servira d'exemple per a d'altres que es trobaven en semblant situació, la crònica anotava: «Esta famosa acogida, que puede servir de muestra para dar una idea de lo mucho que con nuestras asiladas hemos de trabajar para disputar sus almas al demonio, es hoy edificante Esclava de María, [...] y lleva cuarenta y seis años en el Asilo –tiene 56 de edad–, por haber entrado a los diez de la misma, y aun está relativamente joven, siendo aun cantora y primorosa bordadora. Gracias sean dadas a la Sma. Virgen, cuya marcada protección conquistó a esta alma para su servicio y el de su divino Hijo».

UNA XIQUETA DE 7 ANYS

El capítol 32 explica que, en 1882, diverses dones pertanyents a les Conferències de Sant Vicent de Paül rescataren, «de entre las garras de muchos enemigos, a una niña de siete años» que havia sigut abandonada per sa mare en un prostíbul, ben probablement, ja que també al·ludeix a «su procedencia de mala casa». En concret, la crònica afirma que «su madre la había dejado en poder de aquella gente malvada diciéndoles: “Ahí os dejo mi hija, que me tengo que ir con el que le he dado palabra y hoy sale el regimiento”». I, és clar, mai més no tornà a per ella.

La narració de sor Rosario descriu la criatura en qüestió com «una niña tan pequeña y tan resuelta» que coneixia perfectament «todo el camino que su madre había tomado y en poder de quién ella estaba»; i encara, «tan bien enterada de la maldad como pudiera estarlo una de veinte [años]». Així mateix, explica que, sis anys després de ser acollida per les Oblates, va morir víctima de la malaltia –venèria, segurament– que havia contret abans d'arribar al convent.

Així, les monges la reberen «creyendo al verla que no podría ser tan pervertida como las señoras [de Sant Vicent de Paül] decían; pero resultó que aun era más de lo que nos habían dicho». En conseqüència, la superiora assegurava que, «como nadie podía comprender lo que era esta criatura, la tomé yo por mi cuenta para enseñarle a rezar y la Doctrina»; i també, per a guarir-la, tant des d'un punt de vista físic com psicològic, ja que «así como tenía de enfermo y atrasado el cuerpo, tenía enferma y atrasada el alma, por lo que tuve que atender a ambos cuidados». De manera que la xiqueta devia patir algun tipus de malaltia física, tal vegada raquitisme, fruit probablement de la manca d'una adequada alimentació de què devia haver sigut víctima abans i després de ser abandonada.

«Pasado algún tiempo» –no sabem quant, però–, sor Rosario continuava «instruyéndola y leyéndole algunas cositas que ella nunca había oído», perquè així «pudiera ir olvidando lo malo que sabía; pero lo tenía tan arraigado que

nunca lo olvidó». A més d'intentar educar-la des d'un punt de vista espiritual i moral, les religioses també li ensenyaren a llegir i a cosir, «más otras algunas laborcitas y puntillas de encaje y de punto». Ho feien així perquè pretenien que, en arribar el moment, aquelles joves pogueren exercir un ofici, per humil que fora, i guanyar-se la vida d'una manera autònoma i honrada.

Posteriorment, la crònica assenyala que, en complir els 13 anys –és a dir, sis després de la seua entrada al convent–, la xiqueta continuava «enfermiza», motiu pel qual «nos aconsejó el médico la sacáramos a servir para que mudara de aires y de trato». I fou així que l'enviaren a una casa particular a exercir com a cuidadora de xiquets, «para ver si se mejoraba». Però, «tan pronto como se vio fuera [del convent]», continuava el relat, «recordó los aciagos días de sus primeros años y solo pensaba en adornarse y mirarse al espejo, diciendo: “¿En esta casa no se va a los toros ni al teatro?”». La qual cosa provocà que les Oblates la reintegraren ràpidament a l'asil.

La seua salut continuà «empeorando de tal modo que a los pocos meses se agravó y fue preciso ir preparándola para lo que se veía venir». I quan potser encara no havia complit els 14 anys, «murió muy santamente besándome la mano y haciendo actos de amor a Dios», assegurava sor Rosario, que acabà el relat donant «infinitas gracias a Dios por haberla sacado desde tan niña de tanta maldad y del poder de sus enemigos».

El capítol es tanca constatant que «este año se casó una chica con el hortelano de casa y otra en el pueblo de Picasen[t]».

LA PRIMERA ACOLLIDA AL CONVENT D'ALAUÀS

D'una altra banda, el capítol 34 esbossa la biografia de «la primera acogida que tuvimos en esta casa, su vida, su admirable conversión y su santa muerte». El document assegura que quan ingressà tenia 24 anys, i que «desde niña había seguido sus caprichos y su propia voluntad», és a dir, no havia sigut sotmesa a cap tutela ni disciplina.

D'aquesta manera, primer passà pel convent de les germanes de la Caritat; després, pel de les Adoratrius, «en donde por su mal carácter no pudo tampoco estar»; i, finalment, arribà al de les Oblates, ja que «cuanto más tremenda nos decían que era con más obligación nos creímos de recibirla».

La crònica apunta que, «cayendo y levantando, se la pudo sostener más de un año». I que, així que passava el temps, «fue creciendo la antipatía y su disgusto por todo», fins que «pidió la salida». La col·locaren com a «sirvienta», però poc després deixà la casa i comprovà «cuan diferente era el trato de la gente del siglo». Novament en el carrer, «se encontró más disgustada aún que cuando estaba en el Asilo» i demanà «ser nuevamente admitida», «después de haber pasado un par de meses sin saber qué hacer, sufriendo mucho».

Fou readmesa i, a partir d'aquell moment, la jove experimentà un gran canvi, ja que se sentia vertaderament penedida; i això provocà que la resta de Maries canviaren també d'actitud. Amb tot, «era tanta la violencia que tenía que hacerse para sujetar su genio», que «enfermó; y todo el tiempo que vivió estuvo ya enferma del corazón y también de asma». Així mateix, s'hi assegurava que era molt treballadora, que «ella sola hacía más que cuatro de las demás», i que per això les Oblates li concediren «el hábito de Esclava de María».

Com que, per la seua manca de salut, havia de passar moltes hores en la infermeria, «se la nombró enfermera mayor»; i «se le confió también [...] el del botiquín, llegando a ser una excelente farmacéutica». Així, cal subratllar que aquesta Maria jugà un paper determinant durant l'epidèmia de còlera de 1885, en què estigué al costat de sor Rosario ajudant i assistint el veïnat d'Alaquàs. El geni tan fort que posseïa, però, sovint la dominava, i era així que «le daban grandes ataques al corazón», assegura la crònica.

«Llegado el año 1895», «ya estaba bastante enferma», «su asma parecía la ahogaba» i tampoc no hi ajudava «su extrema gordura», que «le causaba mayor fatiga y agravaba su enfermedad». Finalment, «a primeros de noviembre de este año [1897], se vio ya cercano el término de su vida». Els darrers moments varen ser de gran patiment, ja que a penes si podia respirar i es passava el dia i la nit «sentada en un sillón».

El capítol finalitza constatant que, «este año [1897], tomó estado una de nuestras acogidas con un hortelano del pueblo de Alboraya».

DUES JÓVENS PROCEDENTS DE CIEMPOZUELOS

El capítol 39 –titulat «Perseverancia de dos acogidas y fruto obtenido en ellas»– relata la trajectòria de dues Maries que arribaren a Alaquàs procedents del convent madrileny de Ciempozuelos.

Fotografia d'un bateig de 1960. Al fons a la dreta, podem observar la façana principal del convent de les Oblates. La imatge fou presa des de l'actual plaça d'Espanya.

La primera tenia 22 anys, era originària de la província de Palència i fou rescatada «de casa no santa» —és a dir, d'un prostíbul, amb tota probabilitat. Però, com que protestava molt, «tuvieron que dejarla salir» de l'asil. «Tan pronto como se vio en Madrid, volvió a las andadas». I el més preocupant de tot era que «un mal sujeto la perseguía cruelmente con intención de quitarle la vida». Fou així com, per tal de protegir-la, les Oblates «dispusieron mandarla a Valencia», al convent d'Alaquàs, on aprengué «perfectamente el arte de la costura y bordado». I «a los tres años de estar en Valencia [la superiora] la premió [...] permitiéndola ingresar en la Esclavitud de Maria».

D'una altra banda, el capítol també explica la història d'«una niña sumamente lista, pero más aún que lista diabólica», que protagonitzà anècdotes ben perilloses, com ara provocar un incendi i amagar les claus de l'església. Tanmateix, «a pesar de estas diabluras, era aplicada y aprendía cuanto se la enseñaba, por lo que se hizo muy hábil en la costura y bordado, y también aprendió música, siendo en el canto sobresaliente». Fins al punt que, al cap dels anys, professà com a monja, ja que «se la preparó para entrar [de] religiosa en el convento de San Gregorio».

UNA JOVE ORIGINÀRIA D'ÀVILA

Finalment, la vida de la quinzena Maria de què ens parla la «Crónica del Asilo del Corazón de María» fou resumida en el capítol 41. Es tractava d'una xica de «corta edad» originària d'Àvila, que en 1893 es quedà sense pares i, com a conseqüència, «vino a Valencia con unos tíos que se ocuparon muy poco de ella». Motiu pel qual «dio algún mal paso y la familia procuró buscar un asilo donde ponerla para verse libre de este cuidado». Fou així com arribà al convent d'Alaquàs.

Sor Rosario la descrigué com a «bastante bien parecida» i de «genio fuerte», ja que «el demonio no dejaba de tentarla». Passà dos anys a l'asil, en els quals es mostrà atenta i interessada per tot el que li ensenyaven. Però fou el cas que arribà a València una germana seua més jove, i «pidió salir para estar con su hermana y enseñarle lo que ella sabía». Al poc de temps, totes dues marxaren a Madrid amb els oncles. La germana es casà i ella, «al verse sola otra vez», aconseguí una certa estabilitat anant a viure amb una senyora gran que no tenia família i a la qual cuidava.

Sis anys després, però, la dona va faltar, i la jove tornà a trobar-se «sola y en algún peligro». De manera que viatjà fins a Àvila per a buscar la família que allí li quedava. Però no degué sentir-se'n a gust, ja que escrigué a les Oblates demanant ser readmesa a l'asil. De retorn al convent d'Alaquàs, relatà les moltes aventures perquè havia travessat: «No he tenido mas que persecuciones y miles de compromisos y disgustos», assegurava. I, al cap d'un any, demanà i obtingué l'hàbit d'Esclava de Maria. Però, poc després, caigué greument malalta; i fou així que, finalment, va morir quan encara no devia tindre els 25 anys.

UNA SEGONA OPORTUNITAT

Els quinze casos extrets de la *Crónica del Asilo del Corazón de María*, i ressenyats en aquest treball, ofereixen algunes dades significatives al voltant dels baixos fons i la prostitució que hi havia a València durant el darrer quart del segle XIX. I, més concretament, sobre la manera com moltes jòvens desemparades es veien abocades a viure en la marginalitat i patir una situació que afectava molt severament la seua salut física i mental.

Així mateix, els testimonis relatats parlen també de la important tasca d'assistència social que portaven a terme diverses congregacions religioses, i més concretament les monges Oblates. Un socors que, d'alguna manera, concedia a aquelles jòvens la possibilitat de gaudir d'una segona oportunitat –tan limitada com vulgueu, però real– per a refer les seues vides i iniciar un nou rumb.

D'aquesta manera, els episodis expliciten la gran funció protectora i benefactora que, en base al seu ideari evangèlic i cristià, desenvoluparen les religioses Oblates. Una labor que, en una època en què els Serveis Socials eren inexistents –i en què, com hem pogut comprovar, els hospitals, sovint infectes, eren més centres de transmissió de contagis que no espais de cura i protecció–, ningú més no estava disposat a afrontar; ja que els responsables polítics, o bé tenien massa problemes a resoldre, o bé consideraven que la qüestió no anava amb ells.

De fet, les biografies d'aquestes jóvens denuncien també, i per omissió, que la majoria de la societat ignorava o era còmplice d'unes situacions d'explotació que ben bé podem qualificar d'inhumanes i repulsives; i que, tal com evidencia la crònica, comportaven múltiples malalties i conduïen nombroses d'aquestes dones a una mort prematura.

Per tant, i malgrat les objeccions que puguem fer-hi des de l'actualitat, cal subratllar que la labor desenvolupada per les Oblates degué resultar salvífica per a una gran quantitat de jóvens que vivien en la marginalitat. I també cal remarcar que, malgrat residir habitualment recloses en el convent, en ocasions puntuals tant les Oblates com les Maries prestaren un servei determinant en l'auxili d'habitants d'Alaquàs, tal com quedà de manifest a propòsit de l'epidèmia de còlera de 1885 que en el seu dia analitzaren Enric Juan i Maria Jesús Caballer⁶.

En aquest sentit, el capítol 22 de la crònica informa que les monges, quan ajudaven el metge de la població i atenien els molts malalts de còlera, ho feien acompanyades d'algunes Maries. Si més no, així fou durant una jornada en què «seis hermanas salieron aquel día con seis chicas antiguas, que ya eran hijas de casa». A més, també s'hi explica que, a causa de l'alta mortaldat que provocà el còlera, tant a Alaquàs com als pobles del voltant, molts hòmens quedaren vidus. I que això permeté que les Oblates pogueren casar unes quantes Maries: «Se colocaron cinco chicas nuestras con hombres que habían quedado viudos durante el cólera».

En darrer terme, cal apuntar que, malgrat estar farcida d'eufemismes i ser poc concreta o específica –i en ocasions presentar una redacció deficitària–, la *Crònica del Asilo del Corazón de María* permet realitzar un retrat de la crua realitat en què, durant el darrer terç del segle XIX, es veieren atrapades nombroses dones que, abocades a una més que probable mort prematura, es varen refugiar a Alaquàs sota el paraigua protector de les monges Oblates.

⁶ Al respecte, vegeu l'article de M. Jesús Caballer Senabre i Enric Juan Redal titulat «El còlera de 1885 en Alaquàs», publicat en *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1987, p. 59-66.

Dones que, per les més diverses raons –quasi sempre vinculades a la manca de progenitors i/o de recursos econòmics–, acabaven assumint un estil de vida que les feia invisibles per a la major part de la societat. I que, sols després de molta tenacitat, ajuda i esforç, algunes d’elles aconseguien superar, per a poder eixir de la ignomínia i la marginalitat i iniciar una nova existència. Una nova vida sovint modesta i limitada, és cert. Però, en qualsevol cas, més digna i tolerable que no la que els havia tocat patir abans.

BIBLIOGRAFIA

- CABALLER SENABRE, M. J., JUAN REDAL, E.: «El còlera de 1885 en Alaquàs», *Quaderns d’Investigació d’Alaquàs*, Alaquàs, 1987, p. 59-66.
- ESCARTÍ, V. J.: «La recerca en espais marginals», *eHumanista/IVITRA*, 19, 2021, p. 1-2.
- ESTEVE, J.: «El convento de Mínimos de Alaquàs en los últimos años de su historia», *Cuadernos de Investigación de Alaquàs*, Alaquàs, 1981, p. 45-69.
- LLINARES, A.: «Els marginats socials com a “culpables” de “lo mal contagiós” en la València del segle XVII», *Studia Iberica et Americana*, 8, 2021, p. 111-126.
- MANDINGORRA, M. L.: «Episodis de violència masclista als sermons de sant Vicent Ferrer», *eHumanista/IVITRA*, 19, 2021, p. 39-53.
- PEIRATS, A. I.: «Vida quotidiana i marginalitat femenina a la València del segle XV», a ESCARTÍ, V. J. (ed.): *Biografies invisibles / Invisible Biographies*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 2021, p. 25-40.
- ROCA, R.: «Violencia y marginalidad en la València de la segunda mitad del Ochocientos (1847-1900)», *Studia Iberica et Americana*, 8, 2021, p. 161-174.
- SORIANO, J. M.: «Alaquàs en el último tercio del siglo XIX: la instalación de las religiosas Oblatas en el convento de la Virgen del Olivar», *Cuadernos de Investigación de Alaquàs*, Alaquàs, 1981, p. 81-108.
- ZUBIRI, C.: «115 años de vecindad y convivencia de las Oblatas en Alaquàs», *La Fulla de l’Olivar*, núm. 152, 29 de març de 1992, p. 3.